

УДК 338.431.1:339.137.2

К. Ю. Соколюк,

к. е. н., доцент, докторант, старший науковий співробітник

відділу ринкових механізмів та структур,

ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

А. Д. Грицай,

аспірант 1-го року навчання,

ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-3018-1911>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.24.199

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ

K. Sokoliuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral Candidate,

Senior Research Fellow, Department of Market Mechanisms and Structures,

State Organization "Institute of Market and Economic & Ecological Researches of the NAS of Ukraine"

A. Hrytsai,

1st-year PhD student, State Organization "Institute of Market and Economic & Ecological Researches of the NAS of Ukraine"

FINANCIAL AND ECONOMIC ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF MARKET TRANSFORMATIONS: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS

У статті розкрито теоретико-методологічні основи фінансово-економічного аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах ринкових трансформацій, що охоплює систематизацію класичних підходів щодо даної проблематики та сучасних досліджень українських науковців. Також показано роль інституційного середовища, ринкової інфраструктури, структурної сегментації аграрного ринку та економічних механізмів у формуванні конкурентних переваг, вплив змін ринкового середовища на сучасний стан конкурентоспроможності аграрних підприємств. В роботі обґрунтовано комплексний підхід до оцінювання, що поєднує фінансові показники, інноваційний потенціал, різні управлінські механізми й оцінку адаптивності до викликів і загроз сьогодення. Запропоновано концептуальні положення для удосконалення аналізу конкурентоспроможності в умовах війни та післявоєнного відновлення для українських аграрних підприємств.

The article explores the theoretical and methodological foundations of the financial and economic analysis of agricultural enterprises' competitiveness. Drawing on the contributions of classical scholars such as M. Porter and Ph. Kotler, as well as more recent Ukrainian and international studies, it traces how the concept of competitiveness has developed into a broad, multifactor category. Particular attention is given to the influence of institutional conditions, market infrastructure, and the internal structure of the agricultural market, all of which shape the environment in which competitive advantages emerge.

In addition to these factors, the article considers the impact of ongoing market transformations changes in supply chains, shifts in demand, the restructuring of land-use relations, and the evolution of financial and logistical frameworks that increasingly determine how agricultural enterprises operate. These transformations not only redefine competitive conditions but also alter the mechanisms through which enterprises interact with markets and regulatory institutions.

The study stresses that assessing competitiveness involves far more than analysing financial indicators. It requires an understanding of the institutional and economic mechanisms that guide decision-making, resource distribution, and risk management. These mechanisms become especially significant in wartime, when disruptions in logistics, labour availability, land accessibility, and environmental safety put additional pressure on enterprises and intensify the effects of market restructuring.

A multifaceted analytical approach is proposed, integrating traditional financial ratios (liquidity, profitability, ROA, ROE), productivity metrics, measures of investment attractiveness, and evaluations of innovation capacity and managerial performance. The article reviews a wide range of methodological tools—including SWOT analysis, benchmarking, integrated indices, cost-benefit assessments, TFP analysis, and scenario modelling—and draws attention to international competitiveness indices that situate Ukrainian enterprises within the broader global context.

The findings emphasise that competitiveness must be evaluated in conjunction with broader structural and market shifts that continue to reshape Ukraine's agricultural sector. The combination of financial diagnostics with strategic and innovation-oriented approaches provides a clearer picture of enterprises' current positions and their ability to adapt, rebuild, and strengthen their long-term competitiveness amid both wartime challenges and the long-term processes of market transformation.

Ключові слова: конкурентоспроможність аграрних підприємств; фінансово-економічний аналіз; інституційне середовище; ринкова інфраструктура; ресурсний потенціал; інноваційний розвиток; рентабельність; аграрний ринок; конкурентні переваги; інвестиційна привабливість; економічний потенціал підприємства.

Key words: competitiveness of agricultural enterprises; financial and economic analysis; institutional environment; market infrastructure; resource potential; innovation development; profitability; agricultural market; competitive advantages; investment attractiveness; economic potential of the enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аграрний сектор України завжди був стратегічною галуззю економіки, адже формує значну частку експорту, забезпечує продовольчу безпеку та є ключовим джерелом валютних надходжень до національної економіки. В умовах війни дана галузь зазнала руйнівних ударів, а саме: знищення інфраструктури; блокування морських портів; зменшення доступу до фінансування; втрати посівних площ тощо. Значущими стали також проблеми скорочення та погіршення якості людського капіталу через скорочення кількості людей працездатного віку, міграційні процеси, зміну роду діяльності. Це зумовило появу потреби в модернізації підходів до щодо подальшого розвитку аграрного сектору, що має на меті також збільшення бюджету для проведення відповідних заходів і запровадження сучасних технологій та систем в агробізнесі. Наразі аграрний сектор залишається однією з небагатьох сфер, які зберігають стабільність і здатність до відновлення в надскладних умовах сьогодення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дискусія щодо сутності конкурентоспроможності підприємств залишається популярними в економічній науці як у міжнародному, так і в українському науковому просторі. Значний вплив на формування сучасних підходів задали наукові праці такі закордонні теоретики як: І. Ансофф, який розвинув ідею стратегіч-

ного позиціонування; П. Друкер — обґрунтував роль інновацій та підприємництва; Ф. Котлер — систематизував маркетингові концепції [6]; М. Портер, чиї дослідження конкурентних переваг визначили подальший напрям наукових розвідок. Саме їхні праці сформували те інтелектуальне підґрунтя, на якому вибудовується сучасне бачення конкурентоспроможності підприємства [14—16].

Українська наукова школа також активно наповнює теорію конкурентоспроможності новими підходами та практичними висновками. Зокрема, Ю. М. Мануйлович [1] досліджував зміст і наукові трактування даної категорії, М. В. Семикіна та О. О. Смірнов [2] зосереджували увагу на проблемах конкурентоспроможності персоналу, а В. А. Павлова [3] аналізувала методи її оцінювання та можливості стратегічного забезпечення. Внесок учених значно розширив розуміння механізмів формування конкурентних переваг в українських реаліях. Питання трансформації ринку та функціонування ринкових інститутів досліджували Буркинський Б. В. та Нікішина О. В. [4], тоді як аспекти управління земельними ресурсами як базової передумови аграрного розвитку розглядали Бондаренко В. М. та Бондаренко Л. М. [5].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів і розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення інструментів фінансово-економічного аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств за умов ринкових трансформацій.

Таблиця 1. Наукові підходи до визначення категорії "конкурентоспроможність підприємства"

Науковець	Визначення
Ф. Котлер [6]	Здатність підприємства формувати унікальну пропозицію, що забезпечує стабільні ринкові переваги
Чіков І. А. [7]	Категорія, котра чи не найбільше вивчається у сучасній економічній літературі
Гончарук І. В., Томашук І. В. [8]	Використання нових технологій, послуг, методів управління для якісних змін у технічній та організаційній політиці підприємства є основою стратегії його економічного розвитку, що створює конкурентні переваги.
Хасцька О. П. [9]	Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності та розробка заходів, спрямованих на ефективне використання виробничих і фінансових ресурсів слугує рушійною силою соціально-економічного прогресу та є основою конкурентоспроможності аграрного бізнесу
Кононенко Р., Ядун А. [10]	Досліджують основні проблеми конкурентоспроможності аграрних підприємств України під час воєнного стану, ними здійснено аналіз функціонування аграрних підприємств в умовах війни на основі SWOT-аналізу, а також проаналізовано динаміку випуску продукції рослинництва та тваринництва, вартісної структури сільського господарства.
Багорка М., Юрченко І. [11]	Розглядають основні проблеми сучасного функціонування аграрних підприємств, визначають роль маркетингових конкурентних стратегій, вони представили базові конкурентні стратегії та алгоритм їх розробки, сформували дієві пропозиції їх удосконалення
Чіков І., Хасцька О., Охота Ю., Тітов Д., Пригоцький В., Ніценко В., Коляденко С., Суприган В., Табенська О., Голінько О., Радко В., Маршалок М., Теплюк М., Петренко О., Шарко І., Сітковська А. [12]	Показують перспективність вивчення категорії конкурентоспроможності аграрних підприємств у сучасних умовах та застосування нового інструментарію, що базується на засадах інформаційних технологій та цифровізації. Зокрема, застосування аналітичних інструментів та штучного інтелекту дозволяє враховувати множину факторів, які впливають на конкурентоспроможність, враховуючи специфіку аграрного сектору економіки та вплив глобалізаційних процесів.

Джерело: узагальнено за даними [6–12].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття конкурентоспроможності в економічній науці має багатогранний зміст. Класичні підходи (М. Портер, Ф. Котлер) [6] визначають її як здатність підприємства формувати унікальну пропозицію, що забезпечує стабільні ринкові переваги. Українські науковці (Мельник, Шкарлет та ін.) наголошують на фінансовій стійкості, інноваційності та ефективності використання ресурсів. Міжнародні організації (OECD, World Bank) розглядають конкурентоспроможність як системну властивість, що залежить не лише від діяльності підприємств, але й від динаміки ринку та інституційного середовища, має багатofакторну організацію та структуру (табл. 1).

Отже, узагальнюючи наукові підходи, вважаємо найбільш вдалим підхід, який доводить важливість використання нових технологій, послуг, методів управління для якісних змін у

технічній та організаційній політиці підприємства для створення конкурентних переваг на ринку, що набуває особливо актуального значення в умовах невизначеності [8]. Водночас застосування нового інструментарію, що базується на засадах інформаційних технологій та цифровізації — важливого компоненту за умов ринкових трансформацій. Зокрема, варто більше уваги приділити саме впливу війни на здатність аграрних підприємств підтримувати власні конкурентні пропозиції та впроваджувати нові технології як на внутрішньому так і зовнішньому ринках [12].

Трансформаційні процеси, що сьогодні відбуваються в ринковому середовищі України, для аграрних підприємств охоплюють практично всі сфери їхньої діяльності. Це змушує переглянути традиційні підходи до організації бізнесу. Кризові умови та воєнні виклики суттєво змінили умови функціонування галузі, спричинивши появу нових викликів, на які підприємства реагують переходом до більш оперативних і гнучких моделей управління. Значна частина аграріїв була змушена переорієнтовувати логістичні маршрути, освоювати альтернативні канали збуту, оптимізувати витрати та запроваджувати цифрові та дистанційні методи роботи. У цих умовах швидкість ухвалення рішень і здатність адаптувати виробничі процеси до нестабільності стають важливими чинниками підтримання конкурентних позицій. Саме здатність швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі є запорукою стійкості в умовах війни.

Разом із тим посилюється роль державної політики, інституційних механізмів підтримки та міжнародного співробітництва, що стають критично важливими для забезпечення стабільної роботи аграрної сфери в Україні. Доступ до фінансових ресурсів, страхування ризиків, модернізація виробничих потужностей та дотримання міжнародних стандартів якості дедалі більше визначають можливості підприємств утримуватися на ринку й розширювати конкурентні позиції, особливо якщо йдеться про міжнародний ринок. У результаті формуються нові умови, де здатність адаптуватися до викликів війни та використання сучасних техно-

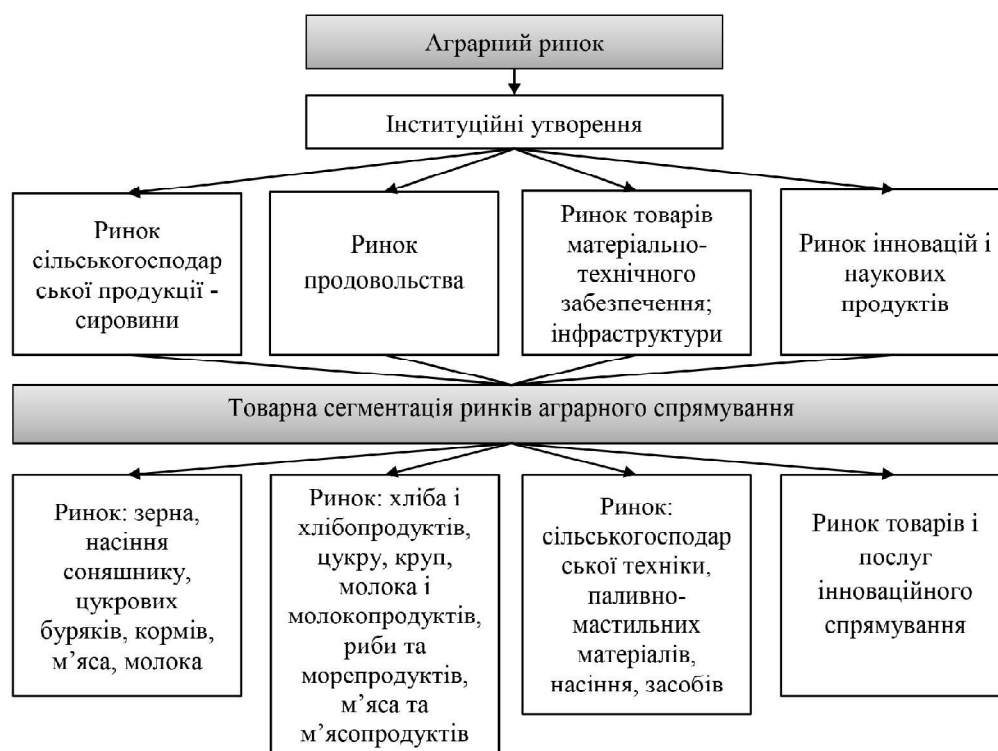

Рис. 1. Інституціоналізоване впорядкування та товарна сегментація аграрного ринку

Джерело: узагальнено авторами за [6—12].

логій визначають траєкторію розвитку аграрних підприємств і можливість інтегруватися в оновлене економічне середовище.

Для всебічного дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств важливо аналізувати не лише їхні фінансово-економічні результати, а й особливості ринкової інфраструктури в якій функціонує суб'єкт господарювання, структурування продукції та специфіку інституційного середовища. Наявність упорядкованих інституційних механізмів та чітка класифікація товарних сегментів створюють підґрунтя для виявлення ключових детермінант, що формують конкурентні переваги підприємств, а також забезпечують можливість оцінити результативність їхньої взаємодії з державними органами різних рівнів.

На рис. 1 наведено інституціоналізоване впорядкування та товарна сегментація аграрного ринку, що ілюструє взаємозв'язок між ринковими суб'єктами, державними органами та структурними сегментами виробництва.

Теоретико-методологічний аналіз конкурентоспроможності аграрних підприємств показує, що її оцінка має базуватися на багатофакторному підході, який поєднує фінансово-економічні показники, інноваційний потенціал та ринкові механізми (рис. 2).

Розуміння структури ринку та інституційного середовища дозволяє об'єктивно оціню-

вати позиції підприємств і визначати напрями підвищення їх конкурентоспроможності в умовах воєнних викликів, які своєю чергою можна класифікувати за різними напрямками. Серед викликів війни в Україні: окуповані та заміновані території, ворожі обстріли та їхні подальші наслідки, кадрові проблеми через мобілізацію та виїзд за кордон працездатного населення, забруднення навколишнього середовища.

Розгляд конкурентоспроможності аграрних підприємств потребує не лише оцінки фінансових і ринкових показників, а й аналізу механізмів, які забезпечують ефективність їхнього функціонування. Під економічним механізмом розуміють сукупність інституцій, правил і інструментів, що визначають процес ухвалення рішень, розподілу ресурсів та управління ризиками на підприємстві. Що ефективніше такі механізми розвинені на конкретному підприємстві, то легшою буде боротьба з наслідками.

Для глибшого розуміння функціонування конкурентоспроможності аграрних підприємств важливо розглянути цілісність інституційно-економічного механізму, який забезпечує координацію між фінансовими ресурсами, управлінськими структурами та ринковими процесами. Цей підхід дозволяє оцінювати ефективність реалізації стратегій підприємства та здатність адаптуватися до зовнішніх викликів, включно з воєнними ризиками.

Фінансово-кредитний механізм	Система управління фінансами, що складається з багатьох взаємопов'язаних підсистем, включає фінансові методи, важелі, стимули та інструменти, а також нормативно-правову й інформаційну складову для фінансового регулювання та фінансового забезпечення діяльності ринкового суб'єкта, галузі і сучасних динамічних умов господарювання
Інституційний механізм	Особлива структурна складова господарського механізму, що забезпечує створення норм і правил, взаємодію різних господарських суб'єктів, й агентів з метою реалізації їх економічних можливостей і стабілізації господарського середовища. Особливий вид механізму, функціонування якого дає змогу забезпечувати як створення правил, так і відстеження наслідків їх застосування.
Господарський механізм	Інтегрована система економічних, організаційних, правових форм і методів управління національною економікою. Сукупність організаційно-управлінських структур, інституцій, базис у розбудові організаційно-економічного механізму забезпечення функціонування економіки.
Ціновий механізм	Сукупність інститутів державно-ринкового регулювання (законодавчих актів і нормативів), заходів підтримки доходів виробників, принципів встановлення мінімальних закупівельних цін на продукцію, цін підтримки, здійснення товарних і фінансових інтервенцій, формування ринкової інфраструктури
Ринковий механізм	Організація сільського господарства, при якій індивідуальні споживачі й виробники взаємодіють за допомогою ринку, вирішуючи три основні проблеми економіки: що виробити, як виробити, для кого.
Економічний механізм	Практичний вираз системи виробничих відносин як сукупності економічних важелів і регуляторів виробництва, а також сполучної ланки між продуктивними силами, виробничими відносинами й політикою держави.
Організаційно-економічний механізм	Сукупність організаційних структур, конкретних форм і методів управління, а також правових норм, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони, процес відтворення

Рис. 2. Теоретичні підходи до визначення економічної категорії "механізм" згідно закладеного в основу змісту

Джерело: узагальнено авторами за [13].

Системний аналіз цілісності інституційно-економічного механізму підтверджує необхідність багатофакторного підходу до оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств. Об'єднання фінансових показників, рин-

кових умов і управлінських механізмів дозволяє формувати об'єктивну картину діяльності підприємств та розробляти ефективні стратегії підвищення їх конкурентних переваг у воєнний та післявоєнний період [13].

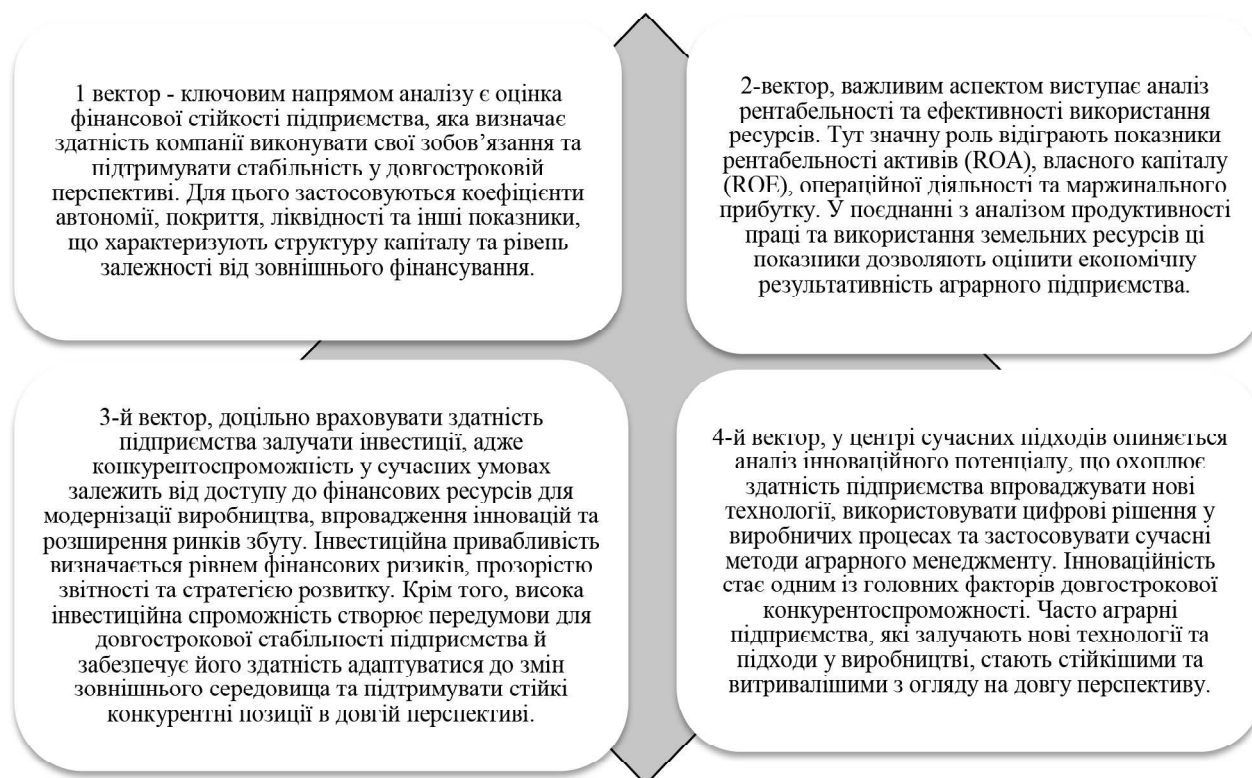

Рис. 3. Напрями фінансово-економічного аналізу конкурентоздатності аграрних підприємств

Джерело: систематизовано авторами за [10—14].

Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності є різноманітними. Використовуються традиційні фінансові показники (ліквідність, рентабельність, оборотність активів), SWOT-аналіз, бенчмаркінг, інтегральні індекси. Додатково застосовуються індексний метод, аналіз TFP, метод витрат і вигід, економіко-математичне моделювання, сценарне прогнозування. Важливим інструментом є також порівняння з міжнародними рейтингами конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, Doing Business), що дозволяє оцінити позиції підприємств у глобальному контексті.

Окремої уваги заслуговує багатофакторний підхід, який передбачає одночасне використання кількох груп методів для досягнення об'єктивнішої оцінки. Такий підхід враховує не лише фінансово-економічні показники, а й інноваційний потенціал, якість управління, кадровий склад, адаптивність до зовнішніх шоків та здатність інтегруватися у глобальні ринки. Це особливо важливо для аграрних підприємств України, що функціонують у високоризиковому середовищі війни та майбутнього повоєнного відновлення. Адже з наслідками воєнних викликів ми стикаємося в реальному часі, а побудова правильних і об'єктивних механізмів для післявоєнного відновлення стане важливим викликом, вирішальних для існування та по-

дальшого розвитку аграрних підприємств.

Ключовим у сучасних дослідженнях є акцент на ринку як середовищі, де відбувається формування конкурентних переваг. Лише після аналізу ринкових умов — кон'юнктури, інституційних бар'єрів, рівня доступу до фінансових ресурсів і технологій — можна об'єктивно оцінювати діяльність окремих підприємств, їх фінансово-економічні показники зокрема.

Фінансово-економічний аналіз конкурентоспроможності підприємств розглядається ж у науковій літературі як багатоплощинний інструмент, що поєднує елементи фінансової діагностики, стратегічного управління та прогнозування. Він спрямований не лише на фіксацію поточного стану підприємства, але й на виявлення його можливостей для розвитку та адаптації у мінливому економічному середовищі. Під впливом війни прогнозування стає ще більш ускладненим і має на меті побудову більшої кількості варіацій розвитку підприємств з урахуванням об'єктивних зовнішніх факторів. При цьому варто проводити аналіз в чотирьох основних векторах, що охоплюють усі аспекти діяльності. Дані напрями передбачають аналіз усіх складових підприємства, його потенціалу (рис. 3).

Нарешті, значне місце займає в фінансово-економічному аналізі займає оцінка адаптив-

ності до кризових умов, що відображає здатність підприємства швидко реагувати на зовнішні виклики, зокрема воєнні ризики, коливання цін на міжнародних ринках, зміни у податковій чи митній політиці. Адаптивність визначається гнучкістю організаційної структури, здатністю до диверсифікації виробництва та впровадженням антикризових стратегій управління.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, можна підвести підсумок, що теоретичні підходи до фінансово-економічного аналізу конкурентоспроможності підприємств поєднують у собі як класичні фінансові методи, так і сучасні концепції стратегічного менеджменту та інноваційного розвитку. Їх синтез дозволяє сформулювати більш повну та об'єктивну картину конкурентних позицій аграрних підприємств в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Конкурентоспроможність аграрних підприємств України, на наш погляд, доцільно розглядати як багатофакторну категорію, що базується на взаємодії фінансової стабільності, управлінської ефективності та інноваційного розвитку. Такий комплексний підхід до аналізу дасть змогу в перспективі створити більш об'єктивне уявлення про поточний стан підприємств та їхню здатність до відновлення і зростання в умовах війни та післявоєнної реконструкції економіки. Також конкурентоспроможність аграрних підприємств України слід розглядати не ізольовано, а як функцію розвитку ринку та його інституційної структури. У цьому контексті особливо важливим залишається враховувати трансформації аграрного ринку, що зумовлені зміною логістичних маршрутів, доступу до фінансування та механізмів всебічної державної підтримки. Відтак, оцінка конкурентоспроможності повинна включати аналіз адаптивності підприємств до цих структурних змін, що визначають їхні довгострокові можливості розвитку.

Подальші дослідження передбачають формування ефективних інструментів для оперативного відстеження динаміки конкурентоспроможності за допомогою цифрових платформ, аналітичних систем та сучасних способів обробки даних. Це дозволить більш точно оцінювати зміни у ринкових умовах, фінансових показниках та інституційному середовищі, а також прогнозувати можливі наслідки регуляторних рішень або зовнішніх факторів. Поєднання таких цифрових методів із якісними

дослідницькими підходами — зокрема інтерв'юванням фахівців, аналізом конкретних випадків, дослідженням внутрішніх управлінських процесів — сприятиме появі глибшого й наближеного до реальності уявлення про чинники підтримання та зміцнення конкурентоспроможності аграрних підприємств у довгостроковій перспективі. Також такі дослідження допоможуть розробити конкретні варіанти шляхів післявоєнного відновлення аграрних підприємств різного масштабу та напряму діяльності.

Наукову статтю підготовлено в межах виконання Науково-дослідної роботи "Розбудова систем агропромислових ринків України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції" (державний реєстраційний номер 0124U003609).

Література:

1. Мануйлович Ю. М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. *Marketing and Management of innovations*. 2013. № 4. С. 274—282.
2. Семикіна М. В., Смірнов О. О. Конкурентоспроможність персоналу підприємства: теорія і практика регулювання: монографія. Кіровоград: Видавництво "КОД", 2008. 208 с.
3. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: монографія. Дніпропетровськ: Видавництво "ДУЕП", 2006. 276 с.
4. Методичне та інституціональне забезпечення селективного регулювання товарних ринків: монографія / [Буркинський Б. В. та ін.]; за ред. Б. В. Буркинського та О. В. Нікішиної; НАН України, ДУ "Ін-т. ринку і екон.-екол. дослідж. НАН України". Одеса: ДУ "ІРЕЕД НАНУ", 2024. 365 с.
5. Бондаренко В. М., Бондаренко Л. М., Соколюк К. Ю. Формування ринкової системи управління земельними ресурсами. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2019. № 53. С. 14—22.
6. *Marketing*. Google Books. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=8TjiBAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Kotler+P.&ots=jgcAoRx6j3&sig=zzHeVNf3DbTKVZzW4dhUUsK_oiA&redir_esc=y#v=onepage&q=Kotler%20P.&f=false
7. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 74—80.

8. Гончарук І. В., Томашук І. В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4. С. 7—24.

9. Хаєцька О. П. Конкурентоспроможність аграрних підприємств в умовах інноваційного середовища. Бізнес-навігатор. 2022. Вип. 2 (69). С. 101—107.

10. Кононенко Р., Яцун А. Формування конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах євроінтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2023. № 5. С. 396—400.

11. Багорка М., Юрченко І. Формування системи маркетингового управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства. Підприємництво та інновації. 2024. Вип. 26, С. 32—37.

12. Chikov I., Khaietska O., Okhota Yu., Titov D., Prygotsky V., Nitsenko V. Modeling of the synthetic indicator of competitiveness of agricultural enterprises: a methodological approach to the use of neural network tools. Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. 2023. № 5 (52). P. 222—242.

13. Економіка АПК | Головна. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/e_apk_2017_4_3_-41-49.pdf (дата звернення: 09.09.2025).

14. Ansoff, H. I. Corporate Strategy. New York: McGraw-Hill, 1965.

15. Drucker, P. F. Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper & Row, 1985.

16. Porter, M. E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. New York: Free Press, 1985.

References:

1. Manuilovych, Yu. M. (2013), "Research of the essence and interpretation of the concept of enterprise competitiveness", Marketing and Management of Innovations, vol. 4, pp. 274—282.

2. Semykina, M. V. and Smirnov, O. O. (2008), Konkurentospromozhnist' personalu pidpriemstva: teoriia i praktyka rehuliuвання [Competitiveness of enterprise personnel: Theory and practice of regulation], KOD Publishing House, Kirovohrad, Ukraine.

3. Pavlova, V. A. (2006), Konkurentospromozhnist' pidpriemstva: otsinka ta stratehiia zabezpechennia [Enterprise competitiveness: Assessment and strategy of ensuring], DUEP Publishing House, Dnipropetrovsk, Ukraine.

4. Burkynskiy, B. V. and Nikishyna, O. V. (2024), Metodychne ta instytutsional'ne zabezpechennia selektyvnoho rehuliuвання tovarnykh

rynkyv [Methodological and institutional support of selective regulation of commodity markets], NAS of Ukraine, Institute of Market and Economic-Ecological Research, IREED NASU, Odesa, Ukraine.

5. Bondarenko, V. M., Bondarenko, L. M. and Sokoliuk, K. Yu. (2019), "Formation of the market-based system of land resources management", Scientific Papers of Cherkasy State Technological University. Economic Sciences Series, vol. 53, pp. 14—22.

6. Kotler, P. and Keller, K. L. (2025), Marketing, available at: <https://books.google.com> (Accessed 5 December 2025).

7. Chikov, I. A. (2019), "Competition: Theoretical approaches to understanding the essence of the concept", Agrosvit, vol. 10, pp. 74—80.

8. Honcharuk, I. V. and Tomashuk, I. V. (2022), "Formation of the strategy of economic development of an agricultural enterprise to increase its competitiveness", Economics, Finance, Management: Topical Issues of Science and Practice, vol. 4, pp. 7—24.

9. Khaietska, O. P. (2022), "Competitiveness of agricultural enterprises in an innovative environment", Business Navigator, vol. 69, no. 2, pp. 101—107.

10. Kononenko, R. and Yatsun, A. (2023), "Formation of competitiveness of the agricultural sector in the context of European integration", Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences Series, vol. 5, pp. 396—400.

11. Bahorka, M. and Yurchenko, I. (2024), "Formation of the marketing management system for competitiveness of an agricultural enterprise", Entrepreneurship and Innovation, vol. 26, pp. 32—37.

12. Chikov, I., Khaietska, O., Okhota, Yu., Titov, D., Prygotsky, V. and Nitsenko, V. (2023), "Modeling the synthetic indicator of competitiveness of agricultural enterprises: A methodological approach to the use of neural network tools", Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice, vol. 52, no. 5, pp. 222—242.

13. Мамчур, В.А. (2017), "Institutional and economic mechanism for the development of the milk and dairy products market", Economics of AIC, available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/e_apk_2017_4_3_-41-49.pdf (Accessed 5 December 2025).

14. Ansoff, H. I. (1965), Corporate Strategy, McGraw-Hill, New York, USA.

15. Drucker, P. F. (1985), Innovation and Entrepreneurship, Harper & Row, New York, USA.

16. Porter, M. E. (1985), Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance, Free Press, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2025 р.